

Šrámek, Jiří

Česko-rumunské vztahy v pohledu Jana Urbana a Hertvíka Jarníkových

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1994, vol. 43, iss. C41, pp. [91]-100

ISBN 80-210-0973-X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102573>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

J I Ř Í Š R Á M E K

ČESKO-RUMUNSKÉ VZTAHY V POHLEDU JANA URBANA A HERTVÍKA JARNÍKOVÝCH

Téma bilaterálních vztahů mezi dvěma národy se zpravidla jeví jako problém historický z politického hlediska. Jelikož však zasahuje také do oblasti celé řady vzájemných vlivů v duchovní i materiální sféře, nutně nabývá charakteru interdisciplinárního. Proto nepřekvapí, že ani Jan Urban Jarník a Hertvík Jarník, ačkoliv nebyli historiky, nýbrž románskými filology, se nemohli vyhnout problematice vztahů Čechů s Rumuny. Profesor Jan Urban Jarník se na tuto otázku dokonce výslovně soustředil v souhrnném výkladu, který přednesl na sklonku své vědecké i životní dráhy. Stalo se tak během jeho poslední cesty do Rumunska na jaře roku 1919, na které ho doprovázel jeho syn a současně spoluautor zmíněné práce Hertvík Jarník. Nikdo nebyl tehdy pro daný úkol — chápeme-li česko-rumunské vztahy v celé šíři — lépe kvalifikován. Kromě toho oba Jarníkové představují nejen odborníky nad jiné povolání, nýbrž zároveň i osobnosti, které vlastní činností tyto vztahy velkou měrou spoluvytvářely.

Jan Urban Jarník (1848—1923) studoval jazykovědu na vídeňské univerzitě. Na podzim roku 1874 získal stipendium do Paříže. Tam se na kursech sanskrtu, které pořádal profesor Abel Bergaigne, seznámil s rumunským studentem Constantinem Georgianem, s nímž se začal učit „jazyku Trajánových potomků“. Po návratu z Paříže v roce 1875, kdy byl mladý Jarník jmenován suplentem na gymnáziu v Leopoldstadtu, jeho zájem o rumunštinu neopadl a Georgianovy lekce pokračovaly písemně. V *Literárních rozhovorech* (*Convorbiri literare*), časopisu, jenž vydávala rumunská literární a umělecká skupina „Junimea“ („Omladina“) a který mu zapůjčil spolu s rumunsko-německým slovníkem jeho vídeňský profesor Adolfo Mussafia, objevil Jarník lidové pohádky Iona Creangy. (Později bude vždy rád zdůrazňovat, že poznával rumunský jazyk prostřednictvím „živé řeči lidu“. Také Jarníkův badatelský zájem vytrvale směřoval k žánrům, vyznačujícím se blízkým vztahem k lidové tvorbě. Přitahovala ho lidová mluva, kterou podle jeho názoru nejlépe odrážejí lidové pohádky v próze.) Jako host se účastnil také přednášek a debat, které ve Vídni

pořádal tamní studentský spolek „Mladé Rumunsko“ („România jună“), a vypůjčoval si knihy ze spolkové knihovny.¹ V roce 1876 strávil Jarník sedm týdnů v Blaji. Nestor rumunské jazykovědy Timotei Cipariu, který v tomto důležitém rumunském kulturním centru v Sedmihradsku žil, ho však už pro stáří a nemoc nedokázal přijmout. Jarník nicméně navázal pevné osobní styky se sedmihradskými rumunskými vlasteneckými intelektuály. O těchto vztazích se podrobně zmiňuje Tr. Ionescu-Nișcov.² Nejlépe o nich vypovídá sama Jarníkova bohatá korespondence s rumunskými přáteli, jejíž počátky spadají do doby výše zmíněné návštěvy.³ *Korespondence* Jana Urbana Jarníka se tak stává důležitým dokladem o Jarníkově rozsáhlé aktivitě v oblasti česko-rumunských vztahů. Mezi několika desítkami jmen rumunských adresátů jeho listů figurují nejen přátelé a spolupracovníci, jako byli Constantin Georgian, Andrei Bârseanu, Titu Maiorescu nebo Horia Petra-Petrescu, nýbrž i různé významné instituce a jejich představitelé, jako například Akademie v Bukurešti, redakce „Rumunské encyklopedie“ v Sibini nebo spolek „Mladé Rumunsko“ ve Vídni, a v neposlední řadě také některé čelné osobnosti rumunského kulturního, vědeckého i politického života (Ion Luca Caragiale, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, Garabet Ibrăileanu, Nicolae Iorga, Alexandru D. Xenopol, Mihail Kogălniceanu, Aurel Mureșianu a další.

V roce 1878 se Jan Urban Jarník habilitoval na vídeňské univerzitě jako docent románské filologie. Ve své habilitační přednášce *O významu studia rumunského jazyka (Über die Wichtigkeit des Studiums der rumänischen Sprache)* v roce 1879 vyzvedl význam rumunštiny pro studium románských jazyků. Na podzim roku 1879 požádal docent Jarník své studenty na vídeňské univerzitě o souhlas, aby mohl konat některé přednášky v rumunštině. Pokračoval tak v úsilí o prezentaci rumunského etnika a jeho kultury v Předlitavsku, přestože vedení univerzity na tuto iniciativu hledělo s nelibostí. Téhož roku podnikl i cestu do Bukurešti, kde navštívil Tita Maioreska, jehož znal ze spolku „Mladé Rumunsko“ ve Vídni, a účastnil se schůzek „Omladiny“, moderní literární skupiny, které stál profesor Titu Maiorescu v čele. Mezi návštěvníky, s nimiž se Jarník na těchto schůzkách setkal, byl mimo jiné Vasile Alecsandri a také klasici rumunské literatury 19. století, básník Mihai Eminescu a dramatik a prozaik Ion Luca Caragiale. Během Jarníkova prvního bukureštského pobytu uvedl Titu Maiorescu českého docenta z Vídne do rumunské Akademie, která ho zvolila svým dopisujícím členem. Stojí za zmínku, že Jan Urban Jarník byl prvním cizincem, jemuž se tohoto uznání dostalo. Na pražské univer-

¹ Po sloučení českovídeňských studentských spolků „Morava“, „Vltava“ a „Slavie“ se ve Vídni ustavil v roce 1868 také jednotný Český akademický spolek, v němž Jan Urban Jarník aktivně působil. Ve funkčním období 1874–75 byl předsedou tohoto českého akademického sdružení Tomáš (Vlastimil) Masaryk.

² Tr. Ionescu-Nișcov, „Jan Urban Jarník mezi Rumuny. Dialog velkého přítele“, v: Acta Universitatis Carolinae Pragensis, sv. XVI (1976), s. 7–35.

³ Srv. Jan Urban Jarník, *Korespondența*. Editura Minerva, București, 1980. Tato Jarníkova korespondence obsahuje 337 dopisů jeho rumunským partnerům. K tisku ji připravil Tr. Ionescu-Nișcov, který je rovněž autorem předmluvy (s. V–XV) a poznámek.

zitě, kam nastoupil po jejím rozdělení na českou a německou v roce 1882 jako řádný profesor romanistiky, vedl Jan Urban Jarník jako rumunista (a balkanista) též kursy rumunské gramatiky a lidové poezie. V roce 1911 se profesor Jarník z titulu čestného člena účastnil oslav padesátého výročí vzniku významného kulturního a vlasteneckého spolku sedmihradských Rumunů „Astra“. Mezi prominentními účastníky tehdejších slavností byl také historik Nicolae Iorga, dále pak sociálně orientovaný básník Gheorghe Coșbuc a autor vlasteneckých veršů Octavian Goga.⁴ Na oslavách padesátého výročí založení univerzity v Jasech, které se konaly rovněž v roce 1911 (s jednoletým zpožděním, způsobeným epidemií cholery), tlumočil profesor Jarník rumunským kolegům pozdravy české univerzity Karlovy.⁵ Při této příležitosti byl přijat v Jasech i rumunským králem⁶ a u slavnostního oběda seděl na čestném místě vedle korunní princezny.

Profesor Jan Urban Jarník je autorem vydání jedinečné sbírky lidových lyrických písní a výskání při lidových tancích ze Sedmihradska (*Doine și strigături din Ardeal*, 1885; 4. vydání připravil k tisku v Bukurešti v roce 1968 Adrian Fochi). Použil přitom rozsáhlého materiálu, který shromažďoval od roku 1863 s pomocí svých žáků blajský metropolita Ivan M. Moldoveanu. Český profesor tento materiál, který převzal v roce 1879, přepsal a utřídil. O pomoc s klasifikací a konečným uspořádáním byl pak požádán profesor Andrei Bârseanu. Profesor Jarník vypracoval k vydání sebraných lidových písní ještě také francouzské vysvětlivky (*Glossaire des Chansons populaires roumaines de Transylvanie*), které přecházejí do podoby jakéhosi malého slovníku rumunského folklóru. O Jarníkově návrhu na vypracování kompletního slovníku výrazů užívaných v rumunských literárních lidových skladbách diskutovala rumunská Akademie v únoru 1885. Myšlenka se však nedočkala uskutečnění, alespoň nikoli podle původních Jarníkových představ. Na témže zasedání Akademie totiž navrhl rumunský král Carol I. vydání velkého slovníku rumunského jazyka, jehož realizace se ujal rumunský filolog a literát Bogdan Petriceicu-Hasdeu (*Etymologicum Magnum Romaniae*).

Za první světové války si Jan Urban Jarník získal obrovskou popularitu v Sedmihradsku svou péčí o raněné rumunské vojáky ze Sedmihradska a z Bukoviny, umístěné v pražských lazaretech. Od října 1914 je pravidelně navštěvoval a všemožně jim pomáhal, včetně psaní dopisů a obstará-

⁴ Jan Urban Jarník, „K 50. výročí rumunského osvětového svazu v Uhrách“, v: Česká revue, 1912, 4, s. 212–222; „Aniversarul al 50-lea al Centralei culturale române din Ungaria“, v: Viața românească, VI, 10, s. 43–44.

⁵ Jan Urban Jarník, „Padesátileté jubileum založení první university rumunské v Jasech“, v: Česká revue, Praha, 1911, čís. 3, s. 154–161; „Jubileul de cincizeci de ani al celei dinti universități române din Iași“, v: Epigonii, Iași, nr. 1, 1911.

⁶ Srv. Jan Urban Jarník, „Několik vzpomínek na rumunského krále Karla I.“, v: Národní listy, Praha, LIV, 17. října 1914, čís. 285, a „Citeva amintiri de regele României, Carol I“, v: Cuvîntul studentimil, București, II, 7. prosince 1914, Nr. 20.

vání novin a knih.⁷ Zajišťoval pro ně dokonce i vydávání rumunské četby. Po smrti Jana Urbana Jarníka v lednu 1923 vyšlo v rumunských denících a časopisech 33 nekrologů, což asi přesahuje počet nekrologů vydaných v Československu.

Hertvík Jarník (1877—1938) který se rovněž habilitoval na vídeňské univerzitě, byl v roce 1923 jmenován profesorem Masarykovy univerzity v Brně pro obor „románské filologie se zvláštním zřetelem k rumunskému jazyku a písemnictví“ a stal se otcovým pokračovatelem. V roce 1898 zpracoval pro rumunskou encyklopedii, kterou redigoval Corneliu Daicovici, heslo o Češích, jež pak s dalšími informacemi o českém jazyku a literatuře vyšlo v revui *Transilvania*.⁸ V roce 1925 přednášel o „československé“ literatuře na prázdninových kursech ve Vălenii-de-Munte. V erudovaných studiích, jež publikoval v československých časopisech, se Hertvík Jarník hojně zabýval problémy rumunské etymologie (například „O galicismech v rumunštině“, *Sborník 1. sjezdu čl. profesorů filozofie, filologie a historie*, 1929) a zkoumal vybrané otázky rumunské dialektologie (srv. jeho recenzi „Zu Weigands Materialien aus dakorumänischen Dialektologie“, uveřejněnou v *Revue de la dialectologie romane*, Tome V, 1913). S neobyčejnou důkladností rozebral Weigandovo vydání povídky *Harap Alb* od Iona Creangy („Zur Interpretation von Ion Creangäs Harap Alb“, v: *Archiv für das studium der neueren Sprachen und Literaturen*, Hamburg 1920).

Profesor Karlovy univerzity Jan Urban Jarník a docent Hertvík Jarník, tehdy ještě ředitel univerzitní knihovny v Brně, promluvili na téma česko-rumunských vztahů dne 7. května 1919 v sále bukureštského Atenea. Jejich vystoupení představuje první pokus o nástin historie různých kontaktů mezi oběma národy. Syntetická práce obou českých vědců, Jana Urbana Jarníka a Hertvíka Jarníka, není však dílo kolektivní. Představuje dvě samostatné a zcela rozdílným způsobem pojaté přednášky. Texty obou projevů vyšly v Rumunsku nicméně ještě téhož roku společně tiskem pod titulem *Rumunsko-československé vztahy v minulosti a v budoucnosti*, s předmluvou Nicolae Iorgy.⁹ Iorga se v krátkém úvodu v podstatě omezil na elogiózní představení Jana Urbana Jarníka rumunské veřejnosti.¹⁰ V hodnocení přednášek obou českých hostí, které je rovněž z Iorgova pera, však začíná jako erudovaný historik zaujímat stanoviska k některým tématům. Tak například připomíná, že Matyáš Korvín, manžel dcery českého krále Jiřího z Poděbrad, pocházel z rumunského otce

⁷ O těchto rumunských raněných vydal Jarník článek ve Foaia Orăviții (II, 1915, nr. 64) pod titulem „*Touha po domově a cizina*“ („*Dor de țară și străinătate*“). Už v roce 1914 vyšly v Praze jeho *Rozmluvy s raněnými vojiny rumunské národnosti* a v stejném roce tamtéž i německá verze (*Gespräche mit verwundeten Soldaten rumänischer Abkunft*).

⁸ Sibiu, 1898, XXIX, s. 106—112.

⁹ *Relațiunile romino-cehoslave din trecut și din viitor (Conferință în sala Ateneului Romîn în ziua de 7 Mai 1919 de dr. Urban Jarnik și de Hertvik Jarnik, Cu o prefață de N. Iorga)*, București, Tipografia „Cultura Neamului Românesc, 1919, 55 s.

¹⁰ Srv. Nicolae Iorga, „*Notițe biografice*“ („*Biografické poznámky*“), op. cit., s. 5—6.

a že před tisíciletím se „české“ a „rumunské“ strážní oddíly setkávaly na slovansko-rumunské hranici, přičemž Slované tehdy představovali „předkové Čechů, jimiž byli Rostislavovi a Svatoplukovi Moravané“.¹¹ V diskusi Nicolae Iorga posléze dokazuje, že k návštěvě Michala Chrabrého, prvního sjednotitele Rumunska, u císaře Rudolfa II. v Praze, o níž se Hertvík Jarník ve svém vystoupení krátce zmínil, skutečně došlo.¹² Z hlediska vztahů mezi Čechy a Rumuny znamená nicméně diplomatická mise Michala Chrabrého na Rudolfově dvoře v Praze jen bezvýznamnou epizodu. Císař Rudolf II., ačkoliv měl sídlo v Praze, nebyl pro rumunského panovníka představitelem nějakého českého kmene, nýbrž hlavou středoevropské mocnosti se zájmy na Balkáně, které na přelomu 16. a 17. století v tomto prostoru vojensky hájil a prosazoval generál G. Basta, původem Ital. Problém je v tom, že z metodologického hlediska se oba Jarníkové vyznačují pečlivou snahou o zjištění a utřídění fakt. Soustřeďují však přitom pozornost takřka výlučně na inventarizaci vzájemných kontaktů, včetně projevů badatelského, kulturního i cestovatelského zájmu, k nimž v dějinách obou národů došlo, ale o interpretaci faktů se nepokoušejí.

Jan Urban Jarník se v rétoricky vzletném vystoupení¹³ v podstatě omezuje na vlastní život a dílo. Nemůže být pochyb, že osobnost Jarníkova formátu měla na takové ztotožnění s jednou důležitou kapitolou česko-rumunských styků plné právo. Je nicméně třeba poznamenat, že k celé řadě bodů, o nichž řečník promluvil v Ateneu, jako třeba zrod jeho zájmu o jazyk a kulturu rumunského národa, jeho různé pracovní zájmy a kontakty s Rumunskem, se vyjádřil i jinde, nejednou už dříve.¹⁴ Jarníkova čtvrtá (a současně i poslední) cesta do Rumunska byla však pro něho něco jako „via triumphalis“, ostatně zcela zasloužená. Během tohoto dvouměsíčního pobytu byl profesor Jarník také jednomyslně zvolen čestným členem rumunské Akademie.

Výchozím rámcem, v němž Hertvík Jarník zkoumá bilaterální česko (slovensko)-rumunské kontakty v minulosti, je habsburská monarchie, jejíž

¹¹ Nicolae Iorga, „*Cehi și Români*“, v: *op. cit.*, s. 36–39.

¹² Nicolae Iorga, „*Mihai Viteazul la Praga*“, v: *op. cit.*, s. 40–41.

¹³ Srv. Jan Urban Jarník, *op. cit.*, s. 11–21.

¹⁴ Jsou to především autobiografické texty, jako „*Cesta, po které jsem kráčel*“ („*Drumul pe care am mers*“, v: *Convorbiri literare*, 1909), kde se zmiňuje o vlivu, jaký měl Creangův styl na probuzení jeho zájmu o rumunský jazyk, nebo „*Jak jsem se kdysi učil cizím jazykům*“ („*Cum de învățăm citeodată limbi străine*“, v: *Românul*, V, Nr. 145, 1915), kde píše o tom, jak se začal učit rumunsky v Paříži od kolegy Georgiana. Dále je možné v této souvislosti uvést „*Vzpomínky na pobyt mezi Rumuny*“, v: *Světozor*, XVI, čís. 9–15, celkem 7 částí, Praha, 1882 (tyto Jarníkovy cestopisné fejetony vyšly předtím německy v *Osten*, XIII, Vídeň, 1879, a potom také, v rumunštině pod titulem *Scrisori din călătoria unui*, filolog, Sibiu, 1917), „*Lásku k rumunské mluvě a verši*“ („*Dragoste de grai și de vers românesc*“), přednášku proslouvenou v roce 1919 v sále rumunského senátu v Bukurešti a publikovanou ve *Viața nouă*, 1922, 3, s. 45–54, 5–6, s. 82–94. Vzpomínky na cestu po Rumunsku v roce 1919 uveřejnil v revui *Transilvania* pod titulem „*Opět mezi Rumuny*“ („*Iar printre români*“, LII, 1921, nr. 3, 4). O svém rodném kraji se rozepsal rumunsky v eseji „*Z české země*“ („*Din țara Cehului*“, v: *Ion Creangă*, Birlad, 1914, s. 18–31).

specifickou součástí v balkánském prostoru tvořilo Uhersko. V úvodním přehledu, který tvoří první část jeho přednášky, připomíná mladý soukromý docent z Brna Josefa Hlávků jako architekta sídelní budovy metropolitní v Cernăuți nebo skutečnost, že v tomto rumunském městě zemřel před osmi lety profesor Kramerius. Dále vyzvedá Hertvík Jarník impozantní účast sedmihradských Rumunů na Jubilejní výstavě v Praze v roce 1891, kdy v čele delegace stál sám Aurel Mureșianu (v roce 1894 bude obhajovat před soudem autory pověstného sedmihradského „memoranda“) a připomíná články, které o pražské výstavě vycházely v sedmihradských periodících jako byly *Sedmihradské noviny (Gazeta Transilvaniei)* nebo *Tribuna (Tribuna)*. Zmiňuje se samozřejmě i o společném osudu, jenž sdílela „zalitavská větev národa československého, to jest Slováci“ v Uhersku, se sedmihradskými Rumuny. O Rumunech, zejména sedmihradských, uveřejnili u nás fundované studie Josef Ladislav Píč a Karel Kadlec. Stejně jako Hertvík Jarník vnímali totiž rumunský prvek především prostřednictvím Sedmihradska a politických sporů, jež se složitou etnickou situací na tomto území bezprostředně souvisely. Jde tu v první řadě o teorie vzniku rumunského národa, které oživil v roce 1871 ve svých *Rumänische Studien* Robert Rösler, když dokazoval, že rumunské obyvatelstvo přišlo do Sedmihradska až ve 12. století a z toho důvodu si v této oblasti nemůže činit žádné nároky na historická práva.¹⁵ Přestože spolehlivé prameny o přítomnosti rumunské populace severně od Dunaje jsou doloženy skutečně až od první poloviny 13. století, Josef Ladislav Píč se proti Röslerovi nadále držel tzv. „teorie kontinuity“ a „moderní“ teorie o vzniku rumunského národa odmítal.¹⁶ Karel Kadlec naproti tomu soudil, že J. L. Píč národnostní práva Rumunů v Sedmihradsku poněkud přeceňoval, a přikláněl se ke kompromisnějšímu stanovisku, podle něhož k hromadnému stažení románského obyvatelstva na závěr římského panství přece jenom

¹⁵ S teorií rumunského „přistěhování“ do oblastí, které leží na sever od Dunaje, tedy včetně Sedmihradska, vystoupil už J. Ch. Engel, podle něhož císař Aurelián stáhl při vyklizení Dacie románské obyvatelstvo na jižní Balkán za Dunaj. Sedmihradská národní škola naproti tomu vždy zdůrazňovala nepřerušenu kontinuitu románského prvku v bývalé římské Dacii. Jeden z jejích předních činitelů, Gheorghe Șincai, napsal v *Kronice Rumunů (Cronica Românilor, Jasy, 1853)*, že Rumuni jsou potomky dáckých kolonistů a představují v Sedmihradsku starší národ než Maďaři a Němci. S pružnějším protiröslerovským stanoviskem přišel A. D. Xenopol (*Teoria lui Rösler, 1884, Une énigme historique. Les Roumains au moyen-âge, 1885*). Také Jan Urban Jarník se v článku „Něco o Rumunech“ (*Almanach na oslavu sedmdesátých narozenin Al. Vojt. Šembery, Vídeň 1877, s. 70–87*) staví proti Röslerovi, i když do diskuse přímo nezasahuje.

¹⁶ Srv. Josef Ladislav Píč, *Abstammung der Rumänen*, Duncker und Humblot, Leipzig 1880. Podle Píče byli „severní Valaši“ usedlí rolníci, tito Rumuni obývali území severně od Dunaje dříve než Uhři a spořádaně tam žili. Počet Valachů severně od Dunaje přitom ve středověku přesahoval jen v hranicích Uherska počet Valachů na jih od Dunaje (s. 191–197). Pro rumunskou kontinuitu nachází J. L. Píč doklady také v oblasti Bihoru (*Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht*, Lipsko, 1882). V pojednání *Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage* (Lipsko, 1886) rozlišuje J. L. Píč dva národní rumunské typy severně od Dunaje, „římský“ a „neřímský“.

došlo, ale nebylo v žádném případě tak úplné, aby znamenalo naprostou likvidaci románského etnika.¹⁷

V druhé části své studie sleduje Hertvík Jarník české prvky v dějinách a „bytí“ rumunského národa a obdobné prvky rumunské provenience v historii české. Při tomto přístupu se řadí historické události, jako například vliv husitské válečné techniky na selské povstání v Sedmihradsku v roce 1437, příchod českobratrských exulantů do Moldavska nebo pobyt hetairistického vůdce (původem Řeka narozeného v Oděse), generála Alexandra Ypsilantiho, v letech 1788—1791 v Brně, vedle otázek jazykových, jako třeba vývoj rumunského výrazu pro označení příslušníků českého národa (sg. „Ceh“ má u rumunského kronikáře 17. století Grigora Urecheho v plurálu tvar „Ceși“, zatímco v moderní rumunštině je „Cehi“). Zájem o J. A. Komenského projevil v 17. století v Sedmihradsku profesor Mihail Boiagi, který působil za Marie Terezie ve Vídni. Rozhodl se vydat v rumunštině *Orbis pictus* pod titulem *Svět v obrazech (Lumea inchipuită)*, ale zůstalo jen u zbožného přání. Teprve koncem 19. století byla přeložena Komenského latinská *Didactica*. Pokud jde o překlady z češtiny do rumunštiny, objevují se u Hertvíka Jarníka pouze zmínky o překladatelských aktivitách Čechů, profesora Jana Urbana Jarníka a opata Metoda Zavorala.¹⁸ Jazyková kvalifikace rumunských partnerů byla — na rozdíl od jejich českých korespondentů — mimochodem zcela nedostatečná. Ani blízký Jarníkův spolupracovník Andrei Bârseanu, jenž mimo jiné revidoval Jarníkův překlad povídky Františka Pravdy (vlastním jménem Vojtěcha Hlinky, 1817—1904) *Vojáček nováček (Răguta, Cătana răgută)*, který v roce 1881 uveřejnily *Literární rozhovory (Convorbiri literare)*, neuměl česky. Skutečným překladatelským počinem Jana Urbana Jarníka byl ovšem překlad *Babičky* Boženy Němcové, na němž pracoval v roce 1916 s pomocí paní Mietnerové, rodilé Rumunky, žijící v Praze. Stylisticky pak Jarníkův text upravil významný rumunský prozaik Ion Slavici. V roce 1923 vyšlo druhé vydání *Babičky* v „Rumunské knize“ („Cartea românească“), jež tentokrát upravil a předmluvou opatřil Horia Petrescu. Mnohem

¹⁷ Karel Kadlec, *Valaši a valašské právo v zemích slovanských a uherských, s úvodem podávajícím přehled teorii o vzniku rumunského národa*, Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1916. Kap. I, 2 je věnována počátkům rumunského národa a kap. I, 3 vzniku rumunských států. Samostatná kapitola (II, 4) se zabývá otázkou Valachů na Moravě a ve Slezsku. Přehled literatury o Valaších na Moravě vydal koncem 19. století etnograf M. Václavěk („*Moravské Valaško v písemnictví českém i cizím*“, v: *Národopisný sborník českosl.*, III, Praha 1898, s. 49—59). V Rumunsku studoval v 19. století otázku moravských Valachů, jak připomíná Hertvík Jarník, filolog Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

¹⁸ V dopise z 30. IV. 1916, jehož adresátem byl Horia Petra-Petrescu, se Jan Urban Jarník zmiňuje o překladu Raisova románu *Západ*, ale šlo zřejmě jen o pokus opata Metoda Zavorala (srv. *Corespondență*, Minerva, București, 1980, s. 326—327). V roce 1916 poslal u příležitosti Zavoralových narozenin článek o jubilantovi do *Gazeta Transilvaniei* (LXXIX, nr. 10, 15/28 ianuarie 1916). V dopise Horiovi Petra-Petreskovi z 19. října 1918 se Jarník zmiňuje o faráři Josefu Špachtovi, který se začal zajímat o rumunštinu, když si četl rumunskou reklamu na „Scottovu emulzi“, léčebný přípravek na choré plíce.

širší je zato škála českých překladů z rumunštiny (Nicolae Gane, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Ion Slavici, Alexandru Vlahuța, Mihail Sădoveanu, Constantin Sandu-Aldea, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, Ion Agîrbiceanu). Zde se ovšem už dostáváme na pole kontaktů literárních. Živý zájem o rumunskou oblast na české straně dokládají i poměrně četné publikace dojmů z cest (Jan Neruda, Jan Urban Jarník, Jan Štolba).¹⁹

Na rozdíl od svého otce, který z česko-rumunských vztahů stručně připomíná jen některá obecná, vesměs známá fakta, Hertvík Jarník uvádí mnohem větší množství relevantních poznatků, především však vnáší do celého přístupu určitou koncepci.²⁰ Je si také velmi dobře vědom obtížnosti úkolu, definovaného jako „nástin dějin česko-rumunských vztahů“, do nichž — jak už bylo řečeno — lze nepochybně zařadit nejen fakta z politické historie, nýbrž i řadu jevů z oblasti civilizace a kultury v nejširším slova smyslu. Nejmenší pozornost, prakticky nulovou, věnují autoři otázkám hospodářským. Hertvík Jarník se v této souvislosti omezuje na víceméně okrajovou poznámku, že rumunské reiffeisenky v Sedmihradsku byly organizovány brněnskou pobočkou „Sporobanky“. Nicméně E. Cucianu získal v rozhovoru s Hertvíkem Jarníkem některé aktuální informace o dění v tehdejší Československé republice. Týkaly se zejména politického a kulturního života, ale všimly si například agrární otázky, která v tehdejším Rumunsku patřila k velmi žhavým problémům. O tomto interview referoval Cucianu rumunské veřejnosti ve zvláštní zprávě.²¹ Je zajímavé, že se nikdo z Jarníků nezmiňuje o českých (a slovenských) vesnicích v Rumunsku, které byly výsledkem kolonizační vlny na počátku 19. století. Také v úvodu vyhlášený záměr Hertvíka Jarníka, nastínit i budoucnost vývoje česko-rumunských vztahů, zůstal pouhým úmyslem.

Shrnutí historie vzájemných vztahů mezi Čechy a Rumuny, o něž se oba Jarníkové těsně po první světové válce pokusili, bylo zřejmě motivováno aktuální potřebou. Prozrazuje se mimo jiné etosem, který pramenil z maximálního uspokojení národních požadavků obou národů. Nově vzniklé nebo přetvořené politické subjekty ve střední Evropě a na Balkáně, mezi nimi též Československo, které se konstituovalo jako samostatný státní útvar, a „velké“ Rumunsko, jež svou rozlohu po první světové válce připojením Sedmihradska, Bukoviny, Besarábie a východní části Banátu téměř zdvojnásobilo, hledaly nejen národní identitu, nýbrž i partnery v ekonomickém životě a příslušnou zahraničně politickou orientaci. V dokumentu nelze přehlédnout ani snahu manifestovat na základě historicky

¹⁹ Jan Štolba publikoval články a fejetony z cest po Rumunsku, po Polsku a jiných zemích v Slovánském sborníku, Květech a Zlaté Praze.

²⁰ Hertvík Jarník, *op. cit.*, s. 22—35.

²¹ Srv. E. Cucianu, „Rozmluva s p. profesorem H. Jarníkem, (O společenském pohybu, zřízení a ustanoveních v Česko-Slovensku)“, „Vorbind cu d. profesor H. Jarník (Despre frământările, așezările și rosturile sociale în Cehoslovacia)“, *op. cit.*, s. 42—50. Zvláštní pozornost byla v tomto rozhovoru věnována též československému tisku.

doložených skutečností tradiční přátelské styky Rumunů s Čechy (a Slováky) v minulosti.²²

Dále je zřejmé, že může-li Hertvík Jarník připomínat zájem Josefa Dobrovského, zakladatele slavistiky, o rumunštinu, nebo upozornit na ohlas rumunské problematiky v díle Pavla Josefa Šafaříka a Lubora Niederleho a rumunských dějin u Josefa Ladislava Píče a Karla Kadlece, odvolávat se na tradici několika desetiletí existence „vědeckých kursů rumunské filologie“ v Praze a fungování lektorátu, který — rovněž v Praze — vedl dr. Jiří Staca, nedaří se mu najít podobně intenzivní zájem o českou a slovenskou problematiku na rumunské straně. Z přehledu vzájemných styků v podání Jana Urbana a Hertvíka Jarníkových tak vyplývá, že aktivní rumunský zájem o česko(slovenskou) oblast vzniká de facto až v souvislosti s obnovením, případně vznikem státnosti těchto území po rozpadu Rakouska-Uherska.

LES RELATIONS TCHÉCO-ROUMAINES VUES PAR JAN URBAN JARNÍK ET HERTVÍK JARNÍK

Le thème des relations bilatérales entre deux groupes ethniques est en premier lieu un problème qui relève de l'histoire politique, même s'il revêt aussi un caractère pluridisciplinaire. Or, il semble tout à fait logique que Jan Urban Jarník (1848 — 1923), professeur à l'Université Charles de Prague, et son fils, Hertvík Jarník (1877—1938), professeur à l'Université Masaryk de Brno, qui se spécialisaient dans la philologie romane et étaient les pionniers des études roumaines dans les pays tchèques, ne pouvaient pas éviter d'aborder la problématique des rapports mutuels.

Les deux savants tchèques, qui par leur activité scientifique et culturelle ont largement contribué au développement des relations tchéco-roumaines, ont présenté l'histoire de ces rapports dans leur conférence donnée le 7 mai 1919 dans la salle de l'Athénée roumain à Bucarest. Cet exposé représente la synthèse de leurs recherches qui portaient sur divers contacts, dans le passé, entre les peuples tchèque et roumain. Dans leur travail, les Jarník reflètent l'enthousiasme lié à la fondation

²² O aktuálnosti národnostní problematiky v té době svědčí i přehled československo-maďarských vztahů od profesora Karla Kadlece, *Maďaři a Československá republika* (Styky v minulosti a přítomnosti), Čs. Cizinecký úřad, Praha 1919. Avšak na rozdíl od Hertvíka Jarníka koncipuje Kadlec svoje historicky dimenzované zkoumání (včetně problematiky maďarské kolonizace a ústavního vývoje v Uhersku) konfrontačně. Maďary označuje vedle Němců za největší nepřátele československého národa, a to „nikoli naší vinou“. Jde o důsledek posledního půlstoletí, to jest rakousko-uherského vyrovnání z roku 1867 a vzniku dualismu, který vedl k zesílené maďarizaci Slováků. Konceptci „vítězného“ Uherska, které po vzniku dualismu drží ostatní národy — včetně sedmíhradských Valachů — v područí, najdeme už u Josefa Ladislava Píče (*Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht*, Duncker und Humblot, Leipzig, 1882). Karel Kadlec si v souvislosti s nacionalistickou politikou bývalého Uherska všimá i postavení rumunského obyvatelstva v Sedmíhradsku. Po první světové válce pak zaznamenává na maďarské straně „vzdory“ proti ČSR, Jugoslávii a Rumunsku, které souvisí s rozpadem starého Uherska.

de la République tchécoslovaque, et ils trouvent un allié dans un peuple dont une partie importante, à savoir la population roumaine de la Transylvanie, souffrait, comme les Tchèques, sous l'ancienne monarchie austro-hongroise. Leur aperçu historique permet aussi la conclusion que les Tchèques, avant la première guerre mondiale, étaient plus actifs que les Roumains pour ce qui est de l'intérêt que les deux peuples se portaient l'un à l'autre.